

čitaoca jeste da dešifruju tekst stripa i da ga sa arebice napišu na latinicu. Naravno, uz to je ponuđena tabela sa alfabetom arebice. Za one najbrže obezbjeđena je nagrada, a to je strip album. U okviru pomenute rubrike upoznajemo se sa arebicom, njenim značajem i alhamijado književnošću. *Rodila se nota* je rubrika koja nas upoznaje sa ilahijama i kasidama i njihovim najboljim izvođačima na našim prostorima. U istoj rubrici će se uvijek nalaziti tekst neke ilahije ili kaside uz notni zapis, a u prvom broju to je kasida «*Dodi Najdraži*». Zatim dolaze *zanimljivosti i zabava za malce-znalce*. Namjera urednika «Elifa» jeste da djeca, opet uz zabavu, nauče arapska slova pa se tako čitaoci u *arapskoj slovarici* upoznajaju upravo sa elifom, prvim harfom arapske abecede, harfom po kojem i list nosi ime. Prije zadnje rubrike *Iz enciklopedije* gdje su u ovom prvom broju predstavljene planete Sunčevog sistema, nalazi se dvije zabavne rubrike *Vesele stranice* i *Makazice-sjeckalice*. Osim nabrojanog prvi broj donosi još neke rubrike kao: *sport, čudesni svijet oko nas, strip* itd.

Kao što se vidi iz priloženog «Elif» sadrži sve ono što sadrže ostali časopisi za djecu, ali i nudi nešto novo, nudi rubrike koje ostali listovi nemaju, nudi jednu svježinu, odgaja, obrazuje. Složit ćemo se da je «Elif» raden srčano i uz mnogo ljubavi, a upravo to je, naravno uz ispravan nijet, potrebno za uspjeh svih i svačega, pa tako i redakcije i «Elifa».

A kakvi su rezultati prvog broja «Elifa»? Prvi broj je štampan u pet hiljada primjeraka i svih 5000 je rasprodat.

Ako znamo da je prvi broj distribuiran samo na područje Sarajevskog i Tuzlanskog kantona i nešto malo u Mostar (oko pedeset primjeraka) onda tek vidimo koliki je potencijal «Elifa». Razlog za distribuciju samo za ove regije jeste taj što je promocija rađena samo u ova dva kantona. Upravo je to zadatak redakcije «Elifa» i u razgovoru sa Zijadom Okanovićem, članom redakcije, saznali smo da to namjeravaju i učiniti u što skorije vrijeme. Već su zakazane neke promocije i redakcija radi na tome. Zbog svega nabrojanog redakcija časopisa je odlučila da drugi broj «Elifa» ide, ako Bog da, sa daleko većim tiražom.

Prijedlozi «Elifu»

Iz želje da unaprijedimo naš list «Elif» ukazat ćemo na neke nedostatke koje smo zapazili u prvom broju, koji su malobrojni, ali i dati neke naše prijedloge redakciji:

- Navesti na naslovnoj strani i u Impressumu da časopis izlazi mjesečno.

- Na naslovnici, uz svaki broj označiti i navesti mjesec u kojem časopis izlazi.
- Promocija «Elifa» će biti u narednom periodu i vjerovatno, redakcija zbog obaveza oko njihovog primarnog proces, ali i zbog pripremanja novog broja «Elifa» neće biti u stanju obići sve veće gradove i uraditi promociju. Zato bi bilo nužno iskoristiti školski raspust i promociju napraviti u svim gradovima sjedištima naših kantona, ali i većim gradovima manjeg entiteta a sve zbog toga da bi se nova školska godina dočekala spremnije odnosno sa što većim tiražom.
- U zadnjem broju za ovu 2010/2011. školsku godinu, a prema našim saznanjima to je mjesec maj, trebalo bi najsretnije nagraditi godišnjom pretplatom na Elif. Bilo bi veomna svrsishodno da redovno u zadnjem broju za određenu školsku godinu bude rubrika: *Elif te nagrađuje godišnjom pretplatom!*
- Uvesti neke nove rubrike (a to opet zavisi od finansijskih mogućnosti izdavača), a ako ne stalne, onda barem povremene, na primjer rubrika *Da li ste znali?* ili rubrika u kojoj će se predstaviti neki film...

Završna razmatranja

Potrebno je da svi mi, a posebno školski vjeroučitelji damo podršku i potporu izdavačima i pokretačima «Elifa», Udruženju vjeroučitelja Sarajevo i da uložimo maksimalan trud u što boljem stasjanju «Elifa» i da mu pomognemo da zauzme što bolju i što stabilniju poziciju na tržištu dječijih časopisa, jer je on naš, tu je za nas i zbog naše djece.

Prodaja pet hiljada primjeraka prvog broja samo na području dva kantona, gdje su i rađene promocije, jasno nam govori da je svjetla budućnost pred «Elifom». Naravno, kao što smo u tekstu i naglasili potrebno je uraditi promocije na području cijele Bosne i Hercegovine i to sve uraditi do početka naredne školske godine. Redakcija je već u planu da promocije radi u Bugojnu, Travniku i Mostaru.

Reakcije sa terena su i više nego pozitivne. Kao primjer možemo navesti brojne nastavnike/ce i učitelje/ce koji su nam pohvalili sadržaj i dizajn «Elifa». Naravno, važno nam je šta misle naše školske kolege o «Elifu», ali nam je i važno šta učenici (oni do kojih je «Elif» stigao) misle. Za ovaj put ćemo se zadovoljiti izjavom jedne učenice koja je «Elif» pohvalila svojoj majci, a inače našoj kolegici nastavnici u školi da su «*Elif* najbolje novine do sad».

Alem DEDIĆ

OD SVJETSKE MISIJE DO MEĐURELIGIJSKOG SVJEDOČENJA

(CONCILIUM – MEĐUNARODNI TEOLOŠKI
ČASOPIS, GODINA XLVII / BROJ 1 / VELJAČA 2011)

Pojava hrvatskog izdanja međunarodnog teološkog časopisa *Conciliuma* unijela je prilično misaone svježine na domaću izdavačku scenu, posebice kada je riječ o teološkim časopisima. Naime, i pored mnoštva kvalitetnih i manje kvalitetnih hrvatskih crkvenih glasila, u njima se već dugo vremena osjeća nedostatak onoga što bismo mogli nazvati komparativnim pogledom na svjetska društveno-kulturna i duhovna gibanja. Imajući u vidu njihov mjesni karakter kao i ograničenost na "uski" krug čitatelja s istog govornog područja koje uglavnom zanimaju događanja skopčana sa životom zajednica kojima pripadaju, ovaj nedostatak je na neki način i logičan. Međutim, ovo samoograničenje na isključivo lokalnu problematiku često puta za sobom povlači gubitak šire perspektive pa čak i skućeni pogled na povijest, svijet, čovjeka i život općenito. Ili, drugačije rečeno, promatrajući stablo gubi se iz vida čitava šuma. Stoga upravo u kontekstu nadvladavanja ovoga nedostatka treba pozdraviti nastojanje izdavačkih kuća *Ex libris* iz Rijeke i *Synopsis* iz Sarajeva da pokretanjem hrvatskog izdanja *Conciliuma* omoguće uvid u aktualna teološka gibanja na globalnoj razini. Time su ostvareni određeni pozitivni pomaci u smislu jačanja osjećaja pripadnosti široj ljudskoj zajednici, izlaska iz vlastite lokalne skućenosti, misaonog i iskustvenog obogaćenja, itd.

Kao svojevrsnu ilustraciju ovoga što smo do sada rekli, ukratko ćemo analizirati sadržaj šestoga po redu broja *Conciliuma* u kojemu su objedinjeni radovi s konferencije održane 2010. u Dublinu povodom 100. obljetnice Svjetske misijske konferencije (Edinburgh 1910.). Već i sam tematski naslov *Od svjetske misije do međureligijskog svjedočenja* daje naslutiti da je čitav broj posvećen prirodi i načinu kršćanskog svjedočenja u kontekstu vjerskog i kulturnog pluralizma koji obilježava moderna društva. Raspravu na tu temu otvara Felix Wilfred člankom pod naslovom *Od svjetske misije do globalnih kršćanstava* u kojemu razmatra razlike između sjevernjačkog kršćanstva pod snažnim utjecajem europske racionalističke misli i južnjačkog

CONCLUM

Teme brojeva u 2011. godini

1/Veljača
 Od svjetske misije do međureligijskog svjedočanstva
 2/Travanj
 Biti kršćanin
 3/Lipanj
 Trgovanje ljudima
 4/Listopad
 Gospodin i životvorac: promišljanja o Duhu danas
 5/Prosinac
 Ekonomija i religija

SISMON & STREIT LTD

ISSN 1847-5213 9 771847 521003 02/2011 90KN

I/2011 CONCLUM Od svjetske misije do međureligijskog svjedočanja

CONCLUM

Međunarodni teološki časopis/ Godina XLVII/ Broj 1/ Veljača 2011

Od svjetske misije do međureligijskog svjedočanja

LINDA HOGAN, SOLANGE LEFEBVRE, NORBERT HINTERSTEINER, FELIX WILFRED (urednici) / 13 FELIX WILFRED Od svjetske misije do globalnih kršćanstava 31 ROBERT SCHREITER Kršćanska misija u 'novoj moderni' i putanje u međukulturalnoj teologiji 45 INA MERDJANOVA Pravoslavno kršćanstvo u pluralističkom svijetu 61 ATUALLAH SIDDIQUI Islamski svjedoci u pluralističkom svijetu 73 CATHERINE CORNILLE Uloga svjedočenja u međureligijskom dijalogu 85 LINDA HOGAN, JOHN D'ARCY MAY Viđenje ekumenizma kao međukulturalne, međureligijske i javne teologije 101 NORBERT HINTERSTEINER Od svjetske misije do međureligijskog svjedočenja 113 PETER ADMIRAND Misija u remisiji 127 MAUREEN JUNKER-KENNY Svjedočenje ili uzajamno prevođenje? 141 ANDREW PIERCE Novi magistarski program u interkulturalnoj teologiji i međureligijskim studijima u Irskoj školi ekumenizma pri Trinity Collegeu u Dublinu

kršćanstva usmjerenog više na iskustveni i praktični aspekt vjere. Pritom autor ukazuje na činjenicu da se težište kršćanske teološke misli sve više premješta na Jug te posebnu pozornost posvećuje njezinim trima manifestacijama: praksi (pokret oslobođenja), iskustvu (pentekostalni pokret) i susretu (međureligijski pokret). Na ovo se nadovezuje Robert Schreiter sa svojim razmatranjem o ulozi i značenju pojma misije u tzv. projektu moderne te transformiranju misiologije u međukulturalnu teologiju. U članku pod naslovom *Kršćanska misija u "novoj moderni" i putanje u međukulturalnoj teologiji* spomenuti se autor osvrće na krizu moderne kao "emancipatorskog projekta" za budućnost te promišlja njezine mnogostruke oblike i varijacije u različitim dijelovima svijeta. Pritom se poseban naglasak stavlja na utjecaj procesa globalizacije i različitih kontekstualnih i inkulturiranih teologija na shvaćanje pojma kulture unutar čega se formira i drugačiji pogled na tradicionalno poimanje kršćanske misije.

Za razliku od prethodna dva, u trećem članku pod naslovom *Pravoslavno*

kršćanstvo u pluralističkom svijetu težište rasprave premješta se sa zapadnog na istočno kršćanstvo i na njegov odnos prema pluralizmu i procesima globalizacije. U njemu autorka Ina Merdjanova progovara o ambivalentnom stavu koji obilježava pravoslavlje kada je riječ o religijskom pluralizmu te o njegovim društvenopolitičkim i povijesnim razlozima (bizantsko teokratsko naslijeđe, otomansko naslijeđe, komunizam i demokratizacija). Posebno je zanimljiva analiza stajališta pravoslavnih teologa prema drugim religijama i njihove podjele na dvije glavne struje: kristološko-eshatološku i pneumatološku. Naravno, problem naravi poslanja i svjedočenja vlastite vjere u globaliziranom i pluralističkom društvu ne pogađa samo kršćanstvo, nego i druge vjerske tradicije od kojih na poseban način treba istaknuti islam. Upravo se time bavi Atullah Siddiqui u članku *Islamski svjedoci u pluralističkom svijetu*. Tumačeći narav islamske *da'Ve* (poziva), autor pokušava nanovo promisliti neka prijevorna pitanja u odnosu između kršćana i muslimana kao što su religijske slobode ili pravo na promjenu vjere (obraćenje). Pritom se na poseban način dotiče kako

zastarjelog kršćanskog (ne)shvaćanja islamske tradicije tako i muslimanskog (ne)snalaženja s tekovinama zapadnih demokratskih društava. Međutim, bez obzira na ove međusobne razlike, autor smatra da su i jedni i drugi pozvani na zajedničko svjedočenje u svijetu obilježenom mnogostrukim identitetima i velikom sumnjičavošću prema religiji.

Plodan doprinos konceptu svjedočenja u kontekstu međureligijskog dijaloga te njegovog odnosa prema poslanju dala je i Catherine Cornille. Osvrćući se na njegovu potrebu u susretu između različitih vjerskih tradicija, ona u članku *Uloga svjedočenja u međureligijskom dijalogu* upozorava da dijalog nipošto nije čista razmjena informacija, nego i mogućnost uzajamnog obogaćenja, nadahnuća pa i promjene. U tom je svjetlu potrebno promatrati i svjedočenje ne samo kao prenošenje poruke koju je unaprijed oblikovalo vlastito iskustvo i uvjerenje, nego i kao spremnost na njezino preoblikovanje, imajući u vidu da istina nikada nije u potpunosti jednoznačna i jednostrana. Posebno je zanimljivo razmatranje pitanja spasenja u drugim religijama pri čemu autorka predlaže stav teološkog agnosticizma, odnosno poniznog priznanja vlastitog neznanja o prisutnosti ili odsustvu istine u drugim religijskim tradicijama. Kao zaključak prvoga dijela ovoga broja *Conciliuma* donesen je i kritički osvrt Linde Hogan i Johna D'Arcyja Maya pod naslovom *Viđenje ekumenizma kao međukulturalne, međureligijske i javne teologije*. Polazeći od činjenice da je teologija u svom povijesnom razvoju oduvijek provođena međukulturalno, autori skreću pozornost na stav sumnjičavosti i nadmoći s kojim je kršćanstvo nastupalo prema drugim religijama. Prema njima, ovo je na poseban način vidljivo u tzv. kršćanskim etičkim normama i vrijednostima koje su se pod krinkom njihove univerzalnosti pokušavale nametnuti ostatku svijeta. Naravno, određeni povijesni procesi doveli su do urušavanja ovakvoga pristupa te ukazali na činjenicu da vjera ne može imati samo jedan valjan izričaj, da nijedan teološki jezik ne može biti prihvatljiv izdvojeno od svih drugih i u konačnici da svaka religija ima svoje načelo relativnosti. Sve to dovodi do potrebe formuliranja ekumenizma kao javne teologije pri čemu će religije imati jedinstvenu zadaću buđenja nade i jačanja vizije koja će čovječanstvo nadahnjivati i voditi u bolje sutra.

Kao drugi tematski dio ovoga broja *Conciliuma*, rubrika *Teološki forum* objedinjuje u sebi četiri članka koji se

također bave temom misije i svjedočenja u suvremenom svijetu. Tako Norbert Hintersteiner u tekstu pod naslovom *Od svjetske misije do međureligijske svjedočenja: Istraživanje suvremenih misioloških očekivanja* istražuje tzv. načelo prevođenja u kontekstu neeuropskih i nekršćanskih društava kao i s njime povezani nastanak kontekstualnih i neeuropskih teologija. Pritom autor na poseban način propituje mogućnosti misiologije kao međukulturalne i komparativne teologije kao i implikacije koje bi ovakvo shvaćanje moglo imati po univerzalnost i jedinstvenost kršćanske poruke. Svojevrsnu nadopunu ovom razmatranju predstavlja članak Petera Admiranda *Misija u remisiji: Misija i međureligijski dijalog u postmodernom, postkolonijalnom dobu*. Polazeći od pitanja "je li misija do sada bila rak u kršćanstvu ili je kršćanska misija zaražena rakom", autor se u daljnjem tekstu kritički osvrće na tradicionalno kršćansko poimanje misije proglašavajući ga nekom vrstom smrtonosne bolesti koja prije svega "proždire kršćane kad god umanjuju vrijednost stavova, kulture, jezika i vjerovanja Drugog". Mogućnost ozdravljenja od ove bolesti nalazi se u opredjeljenju i prihvaćanju pet opcija: siromaštva, religijskog pluralizma, postmoderne, postkolonijalizma i oprosta. Za razliku od prethodnih tekstova, članak Maureen Junker-Kenny *Svjedočenje ili uzajamno prevođenje? Religija i zahtjevi uma* bavi se religijskim svjedočenjem u kontekstu građanskog prostora. U njemu se pitanje prisutnosti religije u javnoj sferi propituje sa stajališta dva različita filozofska pristupa političkoj etici koje su razvili John Rawls i Jürgen Habermas. Nakon filozofske kritičke analize, autorka tekst zaključuje teološkom ocjenom Habermasovog mišljenja. Posljednji članak u ovom broju *Conciliuma* nosi naslov *Novi magistarski program u interkulturalnoj teologiji i međureligijskim studijima u Irskoj školi ekumenizma (Irish School of Ecumenism – ISE) pri Trinity Collegeu u Dublinu*. U njemu Andrew Pierce govori o aktivnostima spomenute škole u artikuliranju pitanja nastalih pomakom od ekumenizma prema interkulturalnoj teologiji i međureligijskim studijima. I na koncu, kao informativni dodatak šestom broju, doneseni su naslovi dosadašnjih suvremenih teoloških izdanja izdavačkih kuća *Ex libris* i *Synopsis* s njihovim sažetkom i kratkom biografijom autora.

Zaključno još jednom možemo ponoviti da je svojom tematskom aktualnošću i ovaj broj *Conciliuma* itekako opravdao svoje

izlaženje na hrvatskom jeziku te poboljšao krvnu sliku domaćih teoloških izdanja. Stoga bi se bez ikakva pretjerivanja na njega mogla primijeniti slika odškrinutog prozora kroz koji ulazi misaoni svježi zrak u ustajalu atmosferu nacionalizma i vjerske nesnošljivosti koja već godinama guši ljude na ovim nesretnim balkanskim prostorima.

Miroslav JUREŠIĆ

KNJIGA O ŠAH ABBASU

ŠAH ABBAS: OKRUTNI KRALJ KOJI JE POSTAO IRANSKA LEGENDA (SHAH ABBAS: THE RUTHLESS KING WHO BECAME AN IRANIAN LEGEND), DAVID BLOW, LONDON, I.B. TAURIS, 2009, ST.274.

David Blow-ov *Šah Abbas* je zanimljiva biografija jednog od vjerovatno najpoznatijih iranskih vladara. Šah Abbas je bio okrutni vladar koji je naslijedio kolapsirajuću šesnaesto-stoljetnu iransku imperiju, pregaženu Osmanlijama i Uzbekima, a koji je uspio ne samo da protjera napadače već i da transformiše Iran u jednu zastrašujuću vojnu silu za vrijeme svog života.

On, Šah Abbas je bio jednostavan čovjek koji je jeo i odijevao se skromno, ali se istovremeno pretjerano odavao vinu. Bio je patron umjetnosti, ali i čovjek koji je oslijepio svoje sinove iz bojazni da bi mogli predstavljati opasnost njegovoj vladavini. Propagirao je šiizam u Iranu, ali i uporedno flertovao sa kršćanstvom da bi pridobio naklonost i simpatije Evropljana od kojih je tražio alijansu protiv Osmanlija. Šah Abbas je bio jedna doista kompleksna ličnost.

Ova knjiga je podijeljena na 20 kraćih poglavlja koji se odnose na teme koje pokrivaju ranije šiitske države prije Šah Abbasa, pa do kasnijih Safavida nakon njegove smrti. Većina poglavlja sadrže manje poznate činjenice o šesnaesto-stoljetnom Iranu, kao što je relativno agresivno propagiranje šiizma. Naprimjer, za vrijeme vladavine Šah Ismaila, Abbasovog djeda, kao i za vrijeme vladavine samog Šah Abbasa, male grupe šiitskih fanatika su imale običaj hodati po ulicama noseći sjekire na ramenima i javno proklinjući prvu trojicu halifa Islama, za koje su vjerovali da su uzurpirali mjesto koje je po pravu trebalo pripadati hazreti Aliji. Bilo ko, ko bi čuo te kletve bio je primoran, pod prijetnjom smrću, da izrazi svoje sлагanje.

Očigledno je da se Šah Abbas, kao što pokazuje autor, okretao vjeri samo kada mu je to bilo neophodno. Naprimjer, kad se jedanput teško razbolio, bio je tak-

iko uvjeren da je to bila Božija kazna za njegovu sklonost vinu, da je izdao edikt zabranjujući vino. Slijedeće godine kada je ozdravio, odlučio je ukinuti tu istu zabranu. Drugi primjer koji navodi autor je njegovo ponašanje prema kršćanima. Šah Abbas nije smatrao pogrešnim traženje Papine pomoći u ratu protiv Osmanlija. Međutim, kad je jedna gruzijska (kršćanska) vojska žestoko potukla njegovu vojsku od 15.000 vojnika 1616. godine, Šah Abbas je bio toliko razljučen da je naredio svojim trupama da uzvrate udarac i da ne poštede niti jednog gruzijskog vojnika, te da uzmu sve žene i djecu za robove, a potom da opljačkaju svu njihovu imovinu. Ovo je Šah Abbas opravdao Kuranskom naredbom da se ubiju oni koji pripisuju partnere Bogu, koju je Abbas smatrao validnom, jer se odnosi na kršćansku doktrinu svetog trojstva (st.106).

Ostale teme kojim se bavi ova knjiga uključuju iransku diplomatiju sa Zapadnom Evropom i Osmanlijama, safavidsku ekspanziju, razvitak gradova kao što je Isfahan, doba cvjetajuće trgovine, vjersko-političke odnose iranske države, kao i umjetnost i poeziju za vrijeme Šah Abbasa. Jačina ove knjige leži u raznolikosti izvora kojim se koristi autor, uključujući i *Tarih-e Alam-Ara-ye Abbasi* što je zapravo zvanična biografija Šah Abbasa napisana od strane njegovog zvaničnog hronologa Iskender-beg Munšija (c.1560-c.1632), kao i u uporednom pristupu i korištenju iranskih i zapadnih izvora. Među zapadnim izvorima značajni su putopisi evropskih putnika koji su ostavili impresivne narative svojih posjeta kraljevskom dvoru Šah Abbasa. Knjiga je napisana u jednostavnom, tečnom stilu, te iako ju je autor namijenio širem čitalaštvu, ova knjiga će poslužiti mnogim studentima historije i akademskim radnicima.

Harun KARČIĆ

PRIČA O POSLJERATNOM DRUŠTVU

NOVI BOSANSKI MOZAIK: IDENTITETI, SJEĆANJA, I MORALNE TVRDNJE U POSLIJE-RATNOM DRUŠTVU; (THE NEW BOSNIAN MOSAIC: IDENTITIES, MEMORIES AND MORAL CLAIMS IN A POST-WAR SOCIETY); AUTHOR: XAVIER BOUGAREL, ELISSA HELMS, GER DUIJZINGS (EDS.); ASHGATE PUBLISHING, ENGLAND, 2007. STR. 332

Nakon zatišja od nekoliko godina u značajnijoj naučnoj literaturi o Bosni i Hercegovini, izlazak knjige *The New Bosnian Mosaic* ('Novi bosanski mozaik') je svakako dobro došao. Za razliku od mnogih drugih knjiga koje su pokušale odgovoriti na intrigantna i kompleksna pitanja oko raspada